

УДК 631.8:633.11
© 2014

А.М. Кудрявицька,
кандидат сільсько-
господарських наук
Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України

АГРОЕКОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВНЕСЕННЯ ДОБРІВ ПІД ПШЕНИЦЮ ЯРО СОРТУ МИРОНІВСЬКА ЯРА

Дослідженнями на лучно-чорноземному карбонатному ґрунті встановлено, що тривале застосування мінеральних добрив на фоні післядії органічних забезпечує приріст урожаю зерна районowanego сорту пшениці ярої Миронівська яра на 1,73 т/га. Урожайність і якість зерна пшениці ярої підвищуються за внесення полуторної норми мінеральних добрив на фоні післядії органічних, збір білка становить 0,64 т/га, збір «сирої» клейковини — 1,36 т/га.

Ключові слова: пшениця, урожайність, добрива, доза, білок, «сира» клейковина, сорт, ґрунт, сівозміна.

Раціональне використання добрив підвищує продуктивність ґрунту і створює сприятливі умови для росту та розвитку рослин пшениці ярої. Унесення добрив — основний фактор, який зумовлює накопичення поживних речовин у ґрунті і використання їх у процесі формування врожаю пшениці ярої [1–4].

Урожай пшениці ярої є результатом складної взаємодії рослини з умовами зовнішнього середовища і визначається переважно співвідношенням 2-х величин — кількості плодоносних стебел на одиниці площі та маси зерна з 1-го колоса. Кожна з цих величин залежить від інших елементів структури врожаю [5–9]. Тому питання впливу умов вирощування, біологічних особливостей сорту, агроекологічного обґрунтування щодо встановлення оптимальних доз мінеральних та органічних добрив на урожайність та якість зерна пшениці ярої має практичне і теоретичне значення [10–11].

Мета досліджень — вивчення впливу різних доз і співвідношень мінеральних добрив на фоні післядії органічних на урожайність та якість зерна районowanego сорту пшениці ярої Миронівська яра.

Методика досліджень. Дослідження проводили в зерно-буряковій сівозміні в умовах Північного Лісостепу (ВП НУБіП України «Агронімічна дослідна станція») упродовж 2010–2012 рр. Об'єкт досліджень — пшениця яра сорту Миронівська яра. Предмет дослідження — урожайність і якість зерна районowanego сорту пшениці ярої Миронівська яра.

Дослід закладено у 3-разовому повторенні, розмір посівної ділянки — 172 м², облікової —

100 м². У досліді використовували аміачну селітру (34%) (ГОСТ 2–85), гранульований суперфосфат (19,5%) (ГОСТ 5956–78) та калій хлористий (60%) (ГОСТ 4568–95). Добрива вносили згідно зі схемою досліді. Польові дослідження здійснювали в зерно-буряковій сівозміні за схемою: контроль (без добрив); післядія 30 т/га гною — фон; фон + P₈₀; фон + P₈₀K₈₀; фон + N₈₀P₈₀K₈₀; фон + N₁₁₀P₁₂₀K₁₂₀; N₈₀P₈₀K₈₀.

Ґрунт дослідної ділянки — лучно-чорноземний карбонатний, грубопилувато-легкосуглинковий на лесовидному суглинку. Забезпеченість рослин азотом та фосфором середня, калієм — низька.

Збирання врожаю пшениці ярої проводили окремо за варіантами прямим комбайнуванням. Масу соломи визначали методом пробного снопа. Структуру врожаю пшениці ярої визначали методом Майсурияна, масу 1000 зерен — за ГОСТ 10842–89, уміст білка в зерні пшениці ярої — методом інфрачервоної спектроскопії, «сирої» клейковини — методом відмивання водорозчинних речовин. Математичну обробку врожайних даних виконували методом дисперсійного аналізу за Б.О. Доспеховим з використанням комп'ютерних технологій.

Результати досліджень свідчать про те, що тривале застосування добрив у сівозміні позитивно вплинуло на ріст рослин пшениці ярої Миронівська яра. Установлено, що середня довжина рослин пшениці ярої у варіанті (контроль без добрив) становила 65,4 см, у варіантах з унесенням добрив цей показник був 68,3–84,5 см (табл. 1).

1. Вплив тривалого застосування добрив на структуру врожаю пшениці ярої сорту Миронівська яра (середнє за 2010–2012 рр.)

Варіант дослідю	Довжина рослин, см	Кущистість		Колос			Маса, г	
		загальна	продуктивна	довжина, см	кількість, шт.		зерен з 10 рослин	1000 зерен
					озернених колосків	зерен у колосі		
Контроль	65,4	2,5	2,4	5,9	12,5	19,4	13,9	40,9
Післядія 30 т/га гною — фон	68,3	2,6	2,5	6,4	13,5	21,7	15,6	42,3
Фон+P ₈₀	68,3	2,5	2,4	6,5	13,8	23,3	17,0	42,4
Фон+P ₈₀ K ₈₀	75,8	2,7	2,6	6,8	14,1	26,9	19,1	43,4
Фон+N ₈₀ P ₈₀ K ₈₀	83,0	2,9	2,8	7,2	15,5	30,5	20,6	44,5
Фон+N ₁₁₀ P ₁₂₀ K ₁₂₀	84,5	3,0	2,8	7,8	16,3	32,7	22,0	45,1
N ₈₀ P ₈₀ K ₈₀	80,1	2,7	2,6	6,8	14,8	30,3	19,9	44,0

Аналіз даних по структурі врожаю пшениці ярої Миронівська яра свідчить про те, що показник загальної кущистості на контролі дорівнював 2,5, продуктивної кущистості — 2,4.

Вищими були показники загальної і продуктивної кущистості у варіантах з унесенням добрив, які становили відповідно 2,6–3,0 і 2,5–2,8 (табл. 1).

Урожайність пшениці ярої залежить від довжини колосу та його виповненості зерном. Унесення добрив сприяє поліпшенню режиму живлення рослин, збільшує величину і озерненість колосу.

Довжина колосу у варіантах з унесенням добрив була більшою на 0,5–1,9 см порівняно з контролем, де вона становила 5,9 см. Результати досліджень свідчать про те, що найбільша довжина колосу — 7,8 см, кількість озернених колосків — 16,3 шт. та кількість зерен у колосі — 32,7 шт. у рослинах пшениці ярої спостерігалися за внесення полуторної норми мінеральних добрив (N₁₁₀P₁₂₀K₁₂₀) на фоні післядії органічних. Цим можна пояснити найвищу урожайність зерна в цьому варіанті, яка становила 3,79 т/га за урожайності на контролі 2,06 т/га (табл. 2). У варіантах з унесенням доб-

2. Вплив тривалого застосування добрив на урожайність зерна ярої пшениці та показники його якості (середнє за 2010–2012 рр.)

Варіант дослідю	Урожайність, т/га	Приріст урожаю, т/га		Уміст					
		до контролю	до фону	%	білка		«сирої» клейковини		
					збір білка	приріст до контролю	%	збір «сирої» клейковини	приріст до контролю
		т/га		т/га		т/га			
Без добрив (контроль)	2,06	–	–	14,8	0,3	–	31,9	0,66	–
Післядія 30 т/га гною (фон)	2,67	0,61	–	16,1	0,43	0,13	33,7	0,89	0,23
Фон+P ₈₀	3,05	0,99	0,38	15,6	0,47	0,17	32,4	0,98	0,32
Фон+P ₈₀ K ₈₀	2,87	0,81	0,2	16,1	0,46	0,16	33,8	0,96	0,30
Фон+N ₈₀ P ₈₀ K ₈₀	3,45	1,39	0,78	16,3	0,56	0,26	34,6	1,2	0,54
Фон+N ₁₁₀ P ₁₂₀ K ₁₂₀	3,79	1,73	1,12	16,8	0,64	0,33	36,1	1,36	0,70
N ₈₀ P ₈₀ K ₈₀	3,21	1,15	0,54	16,2	0,52	0,22	34,4	1,09	0,43
HIP ₀₅ , т/га	0,24								
S _X , %	0,12								

рив значно підвищилася маса 1000 зерен і становила 42,3–45,1 г проти 40,2 г на контролі, що сприяло отриманню вищої врожайності зерна пшениці ярої у варіантах з унесенням добрив (табл. 1).

За результатами досліджень встановлено, що систематичне застосування мінеральних добрив на фоні післядії 30 т/га гною сприяє підвищенню врожайності зерна пшениці ярої на 0,61–1,73 т/га порівняно з контролем — 2,06 т/га (табл. 2). Найвищу врожайність отримано за внесення $N_{110}P_{120}K_{120}$ на фоні післядії 30 т/га гною — 3,79 т/га зерна пшениці ярої.

Найменший приріст урожаю, який становив відповідно 0,99 і 0,81 т/га (див. табл. 2), отримано у варіантах, де вносили фосфорні та фосфорно-калійні добрива на фоні післядії органічних.

Уміст білка та «сирої» клейковини в зерні пшениці залежить від величини врожайності пшениці ярої.

Найбільший уміст білка був у варіанті, де вносили полуторну норму мінеральних добрив на фоні післядії 30 т/га гною, — 16,8%, показник збору білка становив 0,64 т/га. Отримані дані свідчать про те, що найбільший уміст «сирої» клейковини в зерні пшениці ярої відзначено за внесення $N_{110}P_{120}K_{120}$ на фоні післядії 30 т/га гною. Він становив 36,1%, показник збору «сирої» клейковини — 1,36 т/га (див. табл. 2).

Деяко менший уміст «сирої» клейковини був у варіанті, де вносили одинарну дозу мінеральних добрив на фоні післядії органічних, — 34,6%, збір «сирої» клейковини становив 1,2 т/га за вмісту на контролі «сирої» клейковини 31,9% та показника збору «сирої» клейковини 0,66 т/га.

Висновки

Дослідженнями встановлено, що для отримання стабільної врожайності зерна пшениці ярої сорту Миронівська яра (3,5–4,0 т/га) з високими показниками якості на середньозабезпеченому азотом, фосфором та калієм луч-

но-чорноземному карбонатному легкосуглинковому ґрунті в зерно-буряковій сівозміні агро-екологічно обґрунтованим є застосування в основне удобрення $N_{80}P_{120}K_{120}$ на фоні післядії 30 т/га гною.

Бібліографія

1. Гайдук Т.Г. До характеристики зернового ринку України//Вісн. аграр. науки. — 2001. — № 1. — С. 73–75.
2. Городній М.М. Науково-методичні рекомендації з оптимізації мінерального живлення сільськогосподарських культур та стратегії удобрення. — К.: АЛЕФА, 2004. — 140 с.
3. Городній М.М., Мельник С.І., Маліновський А.С., Бондар О.І. Агрохімія. — К., 2003. — 775 с.
4. Кумаков В.А. Биологические основы возделывания ярой пшеницы по интенсивной технологии. — М.: Росагропромиздат, 1988. — 103 с.
5. Лихочвор В.В. Озима пшениця. Шляхи підвищення врожайності//Зерно і хліб. — 2010. — № 2. — С. 16–25.
6. Минеев В.Г., Бычкова Л.А. Состояние и перспективные применения минеральных удобрений в

мировом и отечественном земледелии//Агрохимия. — 2003. — № 8 — С. 5–12.

7. Мязин Н.Г., Луценко Р.Н. Действие и последствие удобрений на урожайность зерна яровой пшеницы в севообороте//Там само. — 2002. — № 11. — С. 22–31.

8. Надежкіна Є.В., Лазарєв К.К. Вплив вапнування на азотний режим чорнозему вилугованого, урожайність і якість зерна ярої пшениці//Там само. — 2011. — № 2. — С. 5–11.

9. Оверченко Б.П. Вплив мінеральних добрив на врожайність та якість зерна пшениці озимой//Вісн. аграр. науки. — 2003. — № 6. — С. 29–30.

10. Mortland M.M. Soil sci. — 1955. — V.80, №6. — P.12–31.

11. Young T.H., Mc Neal B.H. Ibid. — 1964. — V. 28. — № 3. — P. 34–56.

Надійшла 8.05.2014.